

Zkouška ze Syntaxe současného českého jazyka 1

A.

1. Věta jako gramatická struktura. Větný člen (definice, vyjadřování slovními druhy). Větné členy základní a rozvíjející, skladební dvojice základní a ostatní. Větné členy řídicí a závislé. Syntaktické vztahy sémantické (koordinace, determinace, predikace) a jejich formálněsyntaktické vyjádření (shoda, řízenost, přimykání).

2. Přísudek/predikát jako větný člen. Sémantická a formálněsyntaktická charakteristika přísudku/predikátu. Základová struktura, predikát jako organizující centrum větné struktury. Pojem „valence“. Větné členy valenční a nevalenční. Levá a pravá valence. Gramatický větný vzorec (GVV).

Větné ekvivalenty podle základního větného členu. Polovětné konstrukce. Odchytky od pravidelné větné stavby.

Upozornění: ke každému typu je třeba uvést minimálně dva příklady.

3. Slovesné věty jednočlenné jako syntaktické struktury primárně bezpodmětové (struktury bez levé valence). Druhy jednočlenných vět podle významu (vyjádření atmosférických dějů, fyzických stavů apod.) a podle druhu slovesa v určitém tvaru (struktury se slovesem plnovýznamovým a se slovesem sponovým, např. *Venku bylo zima*).

Upozornění: ke každému typu je třeba uvést minimálně dva příklady.

4. Věty podle valence přísudkového slovesa: syntaktické struktury podmětové (s levou valencí) jednovalenční – významové typy sloves a přísudkových výrazů, které je tvoří (slovesa změny stavu, přírodních dějů, přísudkové výrazy vyjadřující vlastnosti). Syntaktické struktury (s levou valencí) dvojvalenční podle významu přísudkových sloves a významů výrazů, které obsazují valenční pozice.

a) Struktury dvojvalenční s podmětovou a předmětovou valencí. Struktury s předmětovou valencí ve 2-, 3., 4., 7. pádě, struktury s předmětovou valencí v předložkovém pádě (ke každému pádu uvést alespoň 3 příklady).

b) Struktury dvojvalenční s podmětovou valencí a valencí obsazenou příslovečným určením způsobu, místa nebo směru.

(Pozor, ke každému příslovečnému určení uvést alespoň 2 příklady.)

5. Věty podle valence přísudkového slovesa: syntaktické struktury podmětové (s levou valencí) trojvalenční podle významu přísudkových sloves a významů výrazů, které obsazují valenční pozice.

a) Struktury trojvalenční s podmětem a dvěma předměty v různých pádech, např. s 3. a 4. pádem, s 2. a předložkovým pádem (ke každému uvést alespoň 2 příklady).

b) Struktury trojvalenční s podmětovou valencí, valencí předmětovou a valencí obsazenou příslovečným místem nebo směrem (uvést vždy alespoň 3 příklady).

6. Sémantická stránka větné struktury. Intence. Pojem „participant“. Typy participantů v češtině (agens, recipient, percipient, processor, nositel vlastnosti, vlastník, patient...).

7. Podmět jako základní větný člen. Sémantický a formálněsyntaktický vztah podmětu a přísudku. Vyjádření podmětu různými slovními druhy. Podmět v prvním pádě, podmět v jiných pádových formách.

8. Rozvíjející větné členy. Předmět, jeho významová a gramatická charakteristika. Vyjádření předmětu různými slovními druhy. Předmět v různých pádech a významy sloves, s nimiž se pojí. Předmět ve 2. pádě (+ minimálně 3 typy sloves, s nimiž se pojí), předmět ve 3. pádě (+ minimálně 3

typy sloves, s nimiž se pojí), předmět ve 4. pádě (+ minimálně 5 typů sloves, s nimiž se pojí), předmět v 7. pádě (+ minimálně 2 typy sloves, s nimiž se pojí), předmět v předložkovém pádě.

9. Přísllovečné určení a jeho typy. Různé způsoby vyjádření přísllovečného určení. (Ke každému druhu je třeba uvést vysvětlení, co vyjadřuje, a alespoň tři příklady konkrétních vět s daným přísllovečným určením).

10. Přívlastek a jeho druhy. Přívlastek a jeho syntaktické vztahy k řídicímu jménu. Přívlastek shodný a neshodný. Přívlastek holý a rozvitý. Shodný přívlastek jednoduchý, několikanásobný a postupně rozvíjející. Shodný přívlastek volný a těsný. Neshodný přívlastek řízený a přimykající. Doplněk a jeho vztahy k řídicím výrazům. Různé typy doplňku a jejich vyjádření různými slovními druhy.

B.

1. Výpověď, její složka propoziční a komunikační. Propoziční akt – reference a predikace.
2. Modalita výpovědi a komunikační funkce výpovědi. Postojová modalita a výpovědní intonace.
3. Výpovědi s komunikační funkcí oznámení a přání.
4. Výpovědi s komunikační funkcí otázky. Typy otázek v češtině. Otázky pravé a nepravé. Jazykové prostředky pro vyjádření otázky v češtině.
5. Výpovědi s komunikační funkcí výzvy (rozkaz, zákaz, příkaz, nařízení, povel); Jazykové prostředky pro vyjádření různých typů výzvy v češtině.
6. Vyjadřování různých stupňů jistoty mluvčího. Vyjadřování možnosti, nutnosti a záměru.
7. Pořádek slov v češtině.

Studijní literatura (tučně vtištěné tituly jsou nejdůležitější)

Čechová, M. a kol.: Čeština – řeč a jazyk. Praha: ISV, 2000

Grepl, M. – Karlík, P.: Skladba češtiny. Olomouc: Votobia, 1998

Grepl, M. – Karlík, P.: Skladba spisovné češtiny. Praha: SPN, 1986

Hauser, P. a kol.: Slovník jazykovědné terminologie. Brno: Nová škola, 2001

Karlík, P. – Nekula, M. – Pleskalová, J. (eds.): Nový encyklopedický slovník češtiny. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016 (verze online z r. 2017)

Mluvnice češtiny 3. Skladba. Praha: Academia, 1987

Příruční mluvnice češtiny. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995.

Štícha, F. a kol. Akademická gramatika spisovné češtiny. Praha: Academia, 2013.